

Edukacja, nauka, oświata w konstytucjach

ANDORA

Artykuł 20

1. Każda osoba ma prawo do edukacji, która winna mieć na celu godność i pełen rozwój osoby ludzkiej przez wzmacnianie szacunku dla wolności i praw podstawowych.
2. Uznaje się swobodę nauczania i tworzenia ośrodków nauczania.
3. Rodzice mają prawo wyboru typu edukacji, którą będą pobierać ich dzieci. Podobnie, mają prawo zapewnienia edukacji moralnej lub religijnej swoim dzieciom, zgodnej z ich własnymi przekonaniami.

BELGIA

Artykuł 24

§ 1.

Zapewnia się wolność nauczania; zakazane są wszelkie środki prewencyjne, a ściganie przestępstw regulowane jest wyłącznie w drodze ustaw lub dekretów. Wspólnota zapewnia rodzicom wolność jego wyboru. Wspólnota organizuje nauczanie neutralne światopoglądowo. Oznacza to zwłaszcza poszanowanie przekonań filozoficznych, ideologicznych i religijnych rodziców i uczniów.

Szkoły organizowane i prowadzone przez władze publiczne zapewniają młodzieży, aż do zakończenia obowiązku szkolnego, wybór między nauczaniem jednej z uznanych religii lub neutralnej światopoglądowo etyki.

§ 2.

Jeżeli wspólnota pragnie przekazać część swych kompetencji w powyższym zakresie jednemu lub kilku organom autonomicznym, może to uczynić tylko w drodze dekretu przyjętego większością dwóch trzecich głosów.

§ 3.

Każdy ma prawo do nauki przy poszanowaniu jego podstawowych praw i wolności. Nauka jest bezpłatna przez cały okres ustawowego obowiązku szkolnego.

Wszyscy uczniowie podlegający obowiązkowi szkolnemu mają prawo do edukacji religijnej lub etycznej na koszt wspólnoty.

§ 4.

Wszyscy uczniowie lub studenci, rodzice, członkowie personelu i placówki oświatowe są równi wobec prawa. Ustawy i dekrety uwzględniają obiektywne różnice, w szczególności specyfikę poszczególnych instytucji, które uzasadniają szczególne ich traktowanie.

§ 5.

Organizację, uznanie i subwencjonowanie nauczania przez wspólnotę określają ustawy lub dekrety.

BRAZYLIA

Artykuł 205

Edukacja, będąca prawem wszystkich i obowiązkiem państwa oraz rodziny, jest promowana i pobudzana z udziałem społeczeństwa, w celu pełnego rozwoju osobistego, przygotowania do wykonywania obowiązków obywatelskich i zdobycia kwalifikacji do pracy.

Artykuł 206

Szkolnictwo jest prowadzone w oparciu o następujące zasady:

I - równość warunków dostępu i uczęszczania do szkoły;

II - wolność pobierania nauki, nauczania, badań i upowszechniania myśli, sztuki i wiedzy;

III - pluralizm idei i koncepcji pedagogicznych oraz współistnienie instytucji edukacyjnych publicznych i prywatnych;

IV - bezpłatność nauczania w szkołach publicznych;

V - uznanie znaczenia pracowników szkolnictwa; ustawowe zagwarantowanie zasad awansowania w szkolnictwie publicznym, z zawodową siatką płac oraz dostępem do służby wyłącznie w wyniku konkursu publicznego obejmującego egzaminy i ocenę kwalifikacji;

VI - demokratyczne zarządzanie szkolnictwem publicznym, na zasadach określonych w ustawie;

VII - zagwarantowanie jakości nauczania.

Artykuł 207

Uniwersytety korzystają z autonomii dydaktyczno-naukowej, administracyjnej oraz autonomii w dziedzinie zarządzania finansami i mieniem; przestrzegają zasady nierozłączności nauczania, badań i upowszechniania wiedzy.

§ 1. Uniwersytety mogą przyjmować profesorów, specjalistów i naukowców zagranicznych, na zasadach określonych w ustawie.

§ 2. Przepis niniejszego artykułu stosuje się do instytucji prowadzących badania naukowe i technologiczne.

Artykuł 208

Państwo spełnia swój obowiązek wobec szkolnictwa, gwarantując:

I - obowiązkowe i bezpłatne szkolnictwo podstawowe; zapewnia się dostęp do bezpłatnego szkolnictwa również tym, którzy nie mieli do niego dostępu w wieku szkolnym;

II - stopniowe upowszechnianie bezpłatnego szkolnictwa średniego;

III - specjalną formę edukacji dla osób upośledzonych, w miarę możliwości w zwykłej sieci szkolnictwa;

IV - zapewnienie żłobków i przedszkoli dla dzieci od urodzenia do sześciu lat;

V - dostęp do najwyższych stopni szkolnictwa, do badań i twórczości artystycznej, zgodnie z indywidualnymi zdolnościami;

VI - oferowanie regularnego szkolnictwa wieczorowego, odpowiedniego do potrzeb uczniów;

VII - pomoc dla uczniów, w szkolnictwie podstawowym, za pomocą dodatkowych programów szkolnych, materiałów dydaktycznych, transportu, wyżywienia i pomocy zdrowotnej.

§ 1. Dostęp do obowiązkowego i bezpłatnego szkolnictwa jest podmiotowym prawem publicznym.

§ 2. Niezapewnienie obowiązkowego szkolnictwa przez władze publiczne lub jego niewystarczające zapewnienie pociąga za sobą odpowiedzialność właściwej władzy.

§ 3. Do władzy publicznej należy sporządzanie spisu uczniów w wieku szkolnym podstawowym, ich wezwanie i dbanie, razem z rodzicami lub opiekunami, aby uczęszczali do szkoły.

Artykuł 209

Szkolnictwo jest otwarte dla inicjatywy prywatnej, przy poszanowaniu następujących warunków:

I - stosowanie ogólnych norm szkolnictwa narodowego;

II - uzyskanie zezwolenia oraz ocena jakości przez władze publiczne.

Artykuł 210

Ustala się minimalne wymogi programowe w szkolnictwie podstawowym w celu zapewnienia wspólnego wykształcenia podstawowego oraz szacunku dla narodowych i regionalnych wartości kulturowych i artystycznych.

§ 1. Fakultatywna nauka religii odbywa się w ramach normalnego rozkładu zajęć w publicznych szkołach podstawowych.

§ 2. Nauczanie na szczeblu podstawowym, w zwykłym toku, jest prowadzone w języku portugalskim; społecznościom indiańskim zapewnia się prawo używania języków ojczystych i własnych metod nauczania.

Artykuł 214

Ustawa ustala wieloletni narodowy plan edukacyjny, mając na celu powiązanie i rozwój szkolnictwa na jego poszczególnych szczeblach oraz integrację działań władz publicznych, prowadzących do:

I - zlikwidowania analfabetyzmu;

II - powszechności uczęszczania do szkoły;

III - polepszenia jakości szkolnictwa;

IV - przygotowania zawodowego;

V - promowania humanistycznego, naukowego i technologicznego rozwoju kraju.

Artykuł 218

Państwo promuje i pobudza rozwój naukowy, badania i kształcenie w dziedzinie technologii.

§ 1. Państwo traktuje priorytetowo podstawowe badania naukowe, mając na celu dobro publiczne i rozwój nauki.

§ 2. Badania technologiczne są ukierunkowane przede wszystkim na rozwiązywanie problemów brazylijskich i na rozwój narodowego i regionalnego systemu produkcyjnego.

§ 3. Państwo wspiera kształcenie pracowników w dziedzinie nauki, badań i technologii; tym, którzy się temu poświęcają, zapewnia środki i szczególne warunki do pracy.

§ 4. Prawo wspiera i stymuluje przedsiębiorstwa, które inwestują w badania, tworzenie technologii korzystnych dla kraju, kształcenie i doskonalenie swoich zasobów ludzkich oraz przedsiębiorstwa, które stosują system wynagrodzeń, zapewniający pracownikowi, niezależnie od pensji, udział w zyskach gospodarczych wynikających z wydajności jego pracy.

§ 5. Stany i Dystrykt Federalny mogą przeznaczyć część wpływów budżetowych na rzecz jednostek publicznych wspierających badania naukowe i technologiczne.

BULGARIA

Artykuł 23

Państwo tworzy warunki swobodnego rozwoju nauki, oświaty i sztuki oraz je wspiera. Dba o ochronę narodowego dziedzictwa historycznego i kulturalnego.

Artykuł 53

(1) Każdy ma prawo do nauki.

(2) Nauczanie szkolne jest obowiązkowe do 16 roku życia.

(3) Nauka na poziomie podstawowym i średnim w szkołach państwowych i gminnych jest bezpłatna. Nauka w wyższych uczelniach państwowych jest bezpłatna na warunkach określonych ustawą.

(4) Uczelnie wyższe korzystają z autonomii akademickiej.

(5) Obywatele i organizacje mogą tworzyć instytucje kształcenia na warunkach i w trybie określonych ustawą. Nauczanie w nich powinno odpowiadać rygorom określonym przez państwo.

(6) Państwo wspiera oświatę poprzez zakładanie i finansowanie instytucji kształcenia, pomoc dla zdolnych uczniów i studentów, tworzenie warunków kształcenia zawodowego i przekwalifikowywania. Sprawuje ono kontrolę nad instytucjami kształcenia wszystkich rodzajów i szczebli.

CHILE

Artykuł 19

Konstytucja zapewnia każdemu: (...)

10. Prawo do oświaty.

Oświata ma na celu pełny rozwój osób na różnych etapach ich życia.

Rodzice mają szczególne prawo i obowiązek wychowania swoich dzieci. Do państwa należy zapewnienie specjalnej ochrony wykonywania tego prawa.

Państwo ma obowiązek wspierać oświatę na poziomie przedszkolnym oraz zapewnić bezpłatny dostęp do drugiego poziomu przejściowego i jego finansowanie ze środków państwowych, przy czym zaliczenie tego poziomu nie stanowi warunku przyjęcia do szkoły podstawowej.

Nauka na poziomie podstawowym i średnim jest obowiązkowa, przy czym obowiązkiem państwa jest finansowanie bezpłatnego systemu w tym zakresie tak, aby zapewnić całej ludności dostęp do szkolnictwa. Nauka na poziomie średnim w tym systemie zostanie przedłużona zgodnie z ustawą do ukończenia 21 lat. Do zadań państwa należy także pobudzanie rozwoju oświaty na wszystkich jej poziomach, wspieranie badań naukowych i technologicznych, twórczości artystycznej oraz ochrony i pomnażania dziedzictwa kulturowego Narodu.

Obowiązkiem społeczności jest przyczynianie się do rozwoju i doskonalenia oświaty.

11. Wolność nauczania obejmującą prawo do zakładania, organizowania i utrzymywania zakładów oświatowych.

Wolność nauczania nie podlega ograniczeniom innym niż te nałożone przez moralność, dobre obyczaje, porządek publiczny i bezpieczeństwo narodowe.

Nauczanie uznane oficjalnie nie może być ukierunkowane na propagowanie jakichkolwiek stronnictw politycznych.

Rodzice mają prawo do wyboru zakładu oświatowego dla swoich dzieci.

Konstytucyjna ustawa organiczna ustanawia minimalne wymagania, które będą egzekwowane na każdym z poziomów nauczania podstawowego i średniego oraz ustala obiektywne standardy o powszechnym zastosowaniu, które pozwolą państwu na kontrolowanie ich wdrażania.

Ustawa ta określa również wymogi, niezbędne do oficjalnego uznania zakładów oświatowych na wszystkich poziomach

CHORWACJA

Artykuł 65

Wykształcenie podstawowe jest obowiązkowe i bezpłatne.

Wykształcenie średnie i wyższe jest dostępne dla każdego na jednakowych warunkach, zgodnie z uzdolnieniami.

Artykuł 66

Można zakładać prywatne szkoły i zakłady nauczania na warunkach określonych w ustawie.

Artykuł 68

Gwarantuje się wolność twórczości naukowej, kulturalnej i artystycznej. Państwo inspiruje i wspomaga rozwój nauki, kultury i sztuki. Państwo chroni dobra nauki, kultury i sztuki jako duchowe skarby narodu. Gwarantuje się ochronę praw niematerialnych i materialnych wynikających z twórczości naukowej, kulturalnej, artystycznej, intelektualnej i innej. Państwo popiera i wspomaga rozwój kultury fizycznej i sportu.

CYPR

Artykuł 20

1. Każdy ma prawo do pobierania nauki, a każda osoba lub instytucja ma prawo do nauczania z uwzględnieniem formalności, warunków i ograniczeń pozostających w zgodzie z właściwym prawem komunalnym i tylko wtedy, gdy są one niezbędne w interesie bezpieczeństwa Republiki, porządku konstytucyjnego, bezpieczeństwa i porządku publicznego, zdrowia i moralności publicznej, poziomu i jakości oświaty lub ochrony praw i wolności innych osób, włączając prawo rodziców do zapewnienia ich dzieciom wykształcenia zgodnego z ich przekonaniami religijnymi.
2. Bezpłatna nauka na szczeblu podstawowym powinna być zagwarantowana przez grecką i turecką Izbę Komunalną w odpowiednich komunalnych szkołach podstawowych.
3. Nauczanie podstawowe jest obowiązkowe dla wszystkich obywateli, którzy osiągnęli wiek szkolny określony przez odpowiednie prawo komunalne.
4. Wykształcenie inne niż nauczanie podstawowe powinno być zagwarantowane przez Izby Komunalne – grecką i turecką, w uzasadnionych i właściwych przypadkach, na zasadach i warunkach jakie mogą być określone przez właściwe prawo komunalne.

CZECHY

Artykuł 33

(1) Każdy ma prawo do nauki. Uczęszczenie do szkoły jest obowiązkowe do wieku określonego przez ustawę.

(2) Obywatele mają prawo do bezpłatnej nauki w szkołach podstawowych i średnich, a odpowiednio do zdolności obywatela i możliwości społeczeństwa także na wyższych uczelniach.

(3) Tworzenie innych szkół niż państwowe i nauczanie w nich jest możliwe tylko na zasadach określonych w ustawie; w takich szkołach nauczanie może odbywać się za opłatą.

(4) Ustawa określi zasady, na jakich obywatele studiujący mają prawo do pomocy państwa.

ESTONIA

§ 37

Każdy ma prawo do nauki. Nauka dzieci w wieku szkolnym, w granicach określonych w ustawie, jest obowiązkowa i bezpłatna w państwowych i samorządowych szkołach ogólnokształcących. Dla udostępnienia nauki państwo i samorzady utrzymują wystarczającą liczbę instytucji szkolnych. W trybie określonym w ustawie, zezwala się także na tworzenie i prowadzenie innych instytucji szkolnych, w tym również szkół prywatnych.

Przy wyborze kierunku kształcenia dzieci decydujące słowo przysługuje rodzicom.

Każdy ma prawo do nauki w języku estońskim.

Język nauczania w instytucji szkolnej dla mniejszości narodowych wybiera ta instytucja.

Państwo nadzoruje organizację nauczania.

§ 38

Nauka i sztuka oraz ich nauczanie jest swobodne. Uniwersytetom i zakładom naukowym przysługuje autonomia w granicach określonych w ustawie.

FINLANDIA

§ 16

Prawo do edukacji.

Każdy ma prawo do bezpłatnego wykształcenia podstawowego. Obowiązek nauki określa ustawa. Władze publiczne, na podstawie szczegółowych przepisów ustawowych, zapewniają każdemu jednakowe możliwości dostępu do wykształcenia innego niż podstawowe, uwzględniając zdolności i szczególne potrzeby, a także gwarantują możliwość rozwoju bez względu na przeszkody ekonomiczne.

Gwarantuje się wolność nauki, sztuki i wyższego wykształcenia.

GRECJA

Artykuł 16

1. Zapewnia się wolność sztuki i nauki, badań i nauczania, a ich rozwój i wspieranie są obowiązkiem państwa. Wolność uniwersytecka i wolność nauczania nie zwalniają z obowiązku przestrzegania Konstytucji.

2. Kształcenie jest podstawowym zadaniem państwa i ma na celu edukację moralną, kulturalną, zawodową i fizyczną Greków, jak również rozwój ich świadomości narodowej i religijnej oraz wychowanie na wolnych i odpowiedzialnych obywateli.

3. Obowiązkowa nauka w szkole nie może trwać krócej niż 9 lat.

4. Wszyscy Grecy mają prawo do bezpłatnej nauki w szkołach państwowych wszystkich szczebli. Państwo wspiera wyróżniających się uczniów i studentów, a także tych, którzy potrzebują pomocy lub szczególnej ochrony, stosownie do ich zdolności.

5. Wykształcenie na poziomie uniwersyteckim zapewniają w pełni samorządne jednostki będące publicznymi osobami prawnymi. Jednostki te podlegają kontroli ze strony państwa i mają prawo do pomocy finansowej z jego strony; działają zgodnie z ustawami określającymi ich organizację. Łączenie lub podział jednostek szkolnictwa wyższego jest dopuszczalne bez względu na jakiegokolwiek przeciwny postanowienia ustawy. Odrębna ustawa reguluje kwestie dotyczące stowarzyszeń studenckich i udziału w nich studentów.

6. Profesorowie jednostek szkolnictwa wyższego są funkcjonariuszami publicznymi. Pozostały personel nauczający pełni także funkcje publiczne na warunkach określonych w ustawie. Status wymienionych pracowników określają akty organizacyjne danej jednostki.

Profesorowie jednostek szkolnictwa wyższego nie mogą być odwołani ani zwolnieni wcześniej, niż przewiduje okres ich służby, z wyjątkiem przypadków zgodnie z warunkami określonymi w art. 88 ust. 4 i po podjęciu decyzji przez radę złożoną w większości z wyższych funkcjonariuszy sądownictwa, zgodnie z postanowieniami ustawy. Ustawa określi granicę wieku emerytalnego profesorów jednostek szkolnictwa wyższego. Do czasu jej uchwalenia profesorowie sprawujący swoje funkcje odchodzą po zakończeniu roku akademickiego, w trakcie którego osiągnęli wiek 67 lat.

7. Państwo zapewnia kształcenie zawodowe i wszelkie inne formy kształcenia specjalnego, które realizowane są w szkołach stopnia wyższego, w cyklu studiów nieprzekraczającym 3 lat, zgodnie z postanowieniami ustawy, która określa ponadto uprawnienia zawodowe absolwentów tych szkół.

8. Warunki i zasady, na jakich przyznawane są zezwolenia na tworzenie i prowadzenie placówek nauczania nienależących do państwa, formy nadzoru nad nimi oraz status kadry nauczającej określa ustawa.

Zakładanie szkół wyższych przez osoby prywatne jest zabronione.

GRUZJA

Artykuł 35

1. Każdy ma prawo do edukacji i wyboru formy w jakiej będzie przebiegać.
2. Państwo zapewnia zharmonizowanie narodowego systemu edukacyjnego z międzynarodowym środowiskiem edukacyjnym.
3. Państwo zapewnia wychowanie przedszkolne zgodnie z postanowieniami ustawy. Edukacja na poziomie podstawowym i średnim jest obowiązkowa. Edukacja na poziomie podstawowym, zgodnie z przepisami ustawy, jest w pełni finansowana przez państwo. Obywatele, w zakresie określonym ustawą, mają prawo do finansowanego przez państwo kształcenia zawodowego oraz edukacji na poziomie wyższym.
4. Państwo zgodnie z procedurami przewidzianymi w ustawie wspiera instytucje oświatowe.

HISZPANIA

Artykuł 27

1. Gwarantuje się wszystkim prawo do nauki. Gwarantuje się wolność nauczania.
2. Celem kształcenia jest pełny rozwój osobowości człowieka, przy poszanowaniu demokratycznych zasad współżycia społecznego oraz podstawowych praw i wolności.
3. Władze publiczne zapewniają rodzicom prawo, aby ich dzieci otrzymały wychowanie religijne i moralne, zgodnie z ich własnymi przekonaniem.
4. Nauczanie podstawowe jest obowiązkowe i bezpłatne.
5. Władze publiczne zapewniają prawo wszystkim do nauki poprzez ogólne kształtowanie nauczania, rzeczywisty udział wszystkich zainteresowanych sektorów oraz tworzenie ośrodków nauczania.
6. Gwarantuje się swobodę osób fizycznych i prawnych do tworzenia ośrodków nauczania, zgodnie z zasadami konstytucyjnymi.

7. Nauczyciele, rodzice oraz w określonych wypadkach uczniowie biorą udział, na zasadach określonych w ustawie, w zarządzaniu wszystkimi ośrodkami nauczania utrzymywanymi przez administrację z funduszy publicznych oraz w sprawowaniu kontroli nad nimi.

8. Władze publiczne nadzorują oraz standaryzują system nauczania w celu zapewnienia wykonania ustaw.

9. Władze publiczne udzielają pomocy ośrodkom nauczania spełniającym warunki określone w ustawie.

10. Gwarantuje się autonomię uniwersytetów, na zasadach określonych w ustawie.

Artykuł 44

1. Władze publiczne popierają i otaczają opieką dostęp do kultury, do której wszyscy mają prawo.

2. Władze publiczne popierają rozwój nauki oraz badań naukowo-technicznych z korzyścią dla interesu ogólnego.

IRLANDIA

Artykuł 42

1. Państwo uznaje, że pierwotnym i naturalnym wychowawcą dziecka jest rodzina, i gwarantuje respektowanie niezbywalnego prawa i obowiązku rodziców do zapewnienia swoim dzieciom, w miarę możliwości, edukacji religijnej i moralnej, intelektualnej, fizycznej oraz społecznej.

2. Rodzicom przysługuje swoboda zapewnienia edukacji w swych domach, w szkołach prywatnych, w szkołach utworzonych przez państwo lub przez nie uznanych.

3. 1° Państwo nie może zobowiązać rodziców, z naruszeniem ich sumienia i prawa wyboru, do posyłania ich dzieci do szkół ustanowionych przez państwo albo do innego szczególnego typu szkoły wyznaczonego przez państwo.

2° Państwo, będąc strażnikiem dobra wspólnego, wymaga jednak, aby ze względu na istniejące warunki dzieci otrzymały pewną minimalną edukację, moralną, intelektualną i społeczną.

4. Państwo zapewnia bezpłatną edukację podstawową oraz stara się uzupełniać i rozsądnie wspomagać prywatną i publiczną inicjatywę edukacyjną, a ponadto, kiedy dobro publiczne tego wymaga, zapewniać inne usługi lub instytucje edukacyjne, respektując jednakże prawa rodziców, szczególnie w kwestii kształtowania religijnego i moralnego.

5. W wyjątkowych przypadkach, gdy rodzice z fizycznych albo moralnych przyczyn nie wypełniają swych obowiązków względem dzieci, państwo jako strażnik dobra wspólnego, poprzez odpowiednie działania, próbuje wypełniać zadania w miejsce rodziców, ale zawsze z należyтым szacunkiem dla naturalnych i nienaruszalnych praw dziecka.

LITWA

Artykuł 41

Osoby do 16. roku życia podlegają obowiązkowi szkolnemu.

Nauka w państwowych oraz samorządowych szkołach ogólnokształcących, zawodowych i pomaturalnych jest bezpłatna.

O przyjęciu do szkół wyższych decydują wyłącznie zdolności. Obywatelom, którzy dobrze się uczą w państwowych szkołach wyższych, gwarantuje się bezpłatną naukę.

Artykuł 42

Kultura, nauka, badania naukowe i nauczanie są wolne. Państwo wspiera kulturę i naukę, otacza opieką zabytki przeszłości Litwy, chroni dzieła sztuki i pomniki kultury.

Ustawa strzeże i chroni duchowe i materialne interesy autorów dzieł naukowych, technicznych, z dziedziny kultury oraz sztuki.

LUKSEMBURG

Art. 23

Państwo zajmuje się organizowaniem szkolnictwa podstawowego, które jest obowiązkowe i bezpłatne, i do którego dostęp jest gwarantowany każdemu, kto zamieszkuje w Wielkim Księstwie. Opieka zdrowotna i społeczna są normowane w ustawie. Tworzy się zakłady bezpłatnego szkolnictwa średniego i potrzebne zajęcia na poziomie szkolnictwa wyższego.

Ustawa określa środki finansowania szkolnictwa publicznego oraz warunki nadzoru ze strony Rządu i gmin; normuje ponadto wszystko, co jest związane ze szkolnictwem, i przewiduje system pomocy finansowej dla uczniów i studentów, oparty na kryteriach przez nią określonych.

Każdemu przysługuje wolność studiowania w Wielkim Księstwie lub za granicą i uczęszczania na wybrane przez siebie uniwersytety, z zastrzeżeniem przepisów ustawy

określających warunki dostępu do określonych stanowisk i wykonywania niektórych zawodów.

MAROKO

Artykuł 25

Zapewnia się wolność myśli, wyrażania opinii oraz swoich poglądów w dowolnej formie.

Zapewnia się wolność tworzenia, publikowania i prezentowania w dziedzinie literatury i sztuki oraz badań naukowych i technicznych.

Artykuł 26

Władze publiczne wspierają za pomocą odpowiednich środków rozwój twórczości kulturalnej i artystycznej, badań naukowych i technicznych, jak również promują sport. Wspierają rozwój i autonomię organizacyjną tych dziedzin, kierując się podstawowymi zasadami demokracji oraz zasadami obowiązującymi w danej profesji.

Artykuł 31

Państwo, instytucje publiczne oraz wspólnoty terytorialne działają na rzecz wykorzystania wszystkich możliwych środków w celu ułatwienia obywatelkom i obywatelom równego korzystania z prawa do:

- ochrony zdrowia;
- ochrony społecznej, opieki medycznej oraz do solidarności wzajemnej albo wsparcia zorganizowanego przez państwo;
- nowoczesnej edukacji, dostępnej i wysokiej jakości;
- do edukacji w duchu przywiązania do tożsamości marokańskiej oraz nienaruszalnych wartości narodowych;
- do kształcenia zawodowego oraz do edukacji sportowej i artystycznej;
- do godziwych warunków mieszkaniowych;
- do pracy oraz do wsparcia ze strony władz publicznych w zakresie poszukiwania zatrudnienia lub samozatrudnienia;

- do dostępu do funkcji publicznych według zasług;
- do dostępu do wody i nieskażonego środowiska;
- do zrównoważonego rozwoju.

Artykuł 32

Podstawową komórką społeczeństwa jest rodzina, zbudowana na więzi małżeńskiej. Państwo czyni wysiłki, by zagwarantować ustawowo, prawną, społeczną i ekonomiczną ochronę rodziny, w celu zapewnienia jej jedności, stabilności i trwałości. Zapewnia równą ochronę prawną i równe uznanie społeczne i moralne wszystkim dzieciom, niezależnie od ich sytuacji rodzinnej.

Edukacja podstawowa jest prawem dziecka oraz obowiązkiem rodziny i państwa.

Tworzy się Radę Konsultacyjną do spraw Rodziny i Dziecka.

Artykuł 168

Tworzy się Wysoką Radę do spraw Edukacji, Kształcenia¹²⁵ i Badań Naukowych. Rada ta stanowi organ konsultacyjny odpowiedzialny za wydawanie opinii w sprawie polityk publicznych oraz w innych sprawach dotyczących interesu Państwa w dziedzinie edukacji, kształcenia i badań naukowych, jak również w sprawie celów i sposobu funkcjonowania usług użyteczności publicznej świadczonych w tym zakresie. Uczestniczy również w ewaluacji polityk i programów publicznych realizowanych w tych obszarach.

MOŁDAWIA

Artykuł 33

Wolność tworzenia

(1) Zapewnia się wolność twórczości artystycznej i naukowej.

Twórczość nie podlega cenzurze.

Artykuł 35

Prawo do nauki

(1) Prawo do nauki zapewnia się za pośrednictwem obowiązkowego szkolnictwa powszechnego, szkolnictwa średniego i zawodowego, szkolnictwa wyższego, jak i innych form kształcenia i podwyższania kwalifikacji.

(2) Państwo zapewnia, na warunkach określonych w ustawie, prawo do wyboru języka kształcenia i edukacji.

(3) Zapewnia się naukę języka państwowego w placówkach oświatowych wszystkich szczebli.

(4) Szkolnictwo państwowe jest bezpłatne.

(5) Placówki oświatowe, włącznie z niepaństwowymi, są ustanawiane i prowadzą działalność na warunkach określonych w ustawie.

(6) Instytucje szkolnictwa wyższego korzystają z prawa do autonomii.

(7) Państwowe szkolnictwo licealne, zawodowe i wyższe jest dostępne dla każdego, odpowiednio do jego zdolności.

(8) Państwo zapewnia, na warunkach określonych w ustawie, swobodę edukacji religijnej. Szkolnictwo państwowe ma charakter świecki.

(9) Pierwszeństwo w wyborze kierunku kształcenia dzieci przysługuje rodzicom.

PORTUGALIA

Artykuł 42

(Wolność twórczości kulturalnej)

1. Twórczość intelektualna, artystyczna i naukowa jest wolna.
2. Wolność ta obejmuje prawo do tworzenia, wytwarzania i rozpowszechniania dzieł naukowych, literackich i artystycznych oraz ochronę ustawową praw autorskich.

Artykuł 43

(Wolność pobierania nauki i nauczania)

1. Zapewnia się wolność pobierania nauki i nauczania.
2. Państwo nie może opracowywać programów edukacyjnych i kulturalnych kierując się jakimikolwiek dyrektywami filozoficznymi, estetycznymi, politycznymi, ideologicznymi bądź religijnymi.
3. Szkolnictwo publiczne nie ma charakteru wyznaniowego.
4. Zapewnia się prawo zakładania szkół prywatnych i spółdzielczych.

Artykuł 73

(Oświata, kultura i nauka)

1. Wszyscy mają prawo do oświaty i kultury.
2. Państwo podejmuje działania na rzecz demokratyzacji oświaty i stworzenia warunków, w których edukacja, realizowana przez szkoły i inne ośrodki kształcenia, przyczynia się do zapewnienia równości szans, do usuwania nierówności gospodarczych, społecznych i kulturowych, do rozwoju osobowości i ducha tolerancji, wzajemnego zrozumienia, solidarności i odpowiedzialności, do postępu społecznego oraz do demokratycznego udziału w życiu zbiorowym.
3. Państwo podejmuje działania na rzecz demokratyzacji kultury oraz zachęca i zapewnia wszystkim obywatelom dostęp do dóbr kulturalnych i możliwość twórczości kulturalnej, współpracując ze środkami społecznego przekazu, zrzeszeniami i fundacjami o celach kulturalnych, instytucjami kulturalnymi i rozrywkowymi, stowarzyszeniami na rzecz obrony dziedzictwa kulturowego, organizacjami mieszkańców i innymi placówkami kulturalnymi.
4. Państwo popiera i wspomaga twórczość i badania naukowe, a także innowacje technologiczne, tak aby zapewnić ich wolność i autonomię, zwiększyć konkurencyjność i umożliwić współpracę między instytucjami naukowymi a przedsiębiorstwami.

Artykuł 74

(Nauczanie)

1. Wszyscy mają prawo do pobierania nauki przy jednoczesnym zagwarantowaniu prawa do równych szans w zakresie dostępu do szkoły i ukończenia nauki.
2. Realizując politykę edukacyjną, państwo ma obowiązek:
 - a) zapewnić powszechne, obowiązkowe i bezpłatne nauczanie podstawowe;
 - b) stworzyć system publiczny opieki przedszkolnej i rozwijać system ogólny opieki przedszkolnej;
 - c) zapewnić kształcenie ustawiczne i wyeliminować analfabetyzm;
 - d) zapewnić wszystkim obywatelom, stosownie do ich zdolności, dostęp do najwyższych szczebli szkolnictwa, możliwość prowadzenia badań naukowych i twórczości artystycznej;
 - e) wprowadzać stopniowo bezpłatność wszystkich szczebli szkolnictwa;
 - f) integrować szkoły ze społecznościami, którym służą, i ustanawiać więzi pomiędzy nauczaniem a działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną;
 - g) popierać i umożliwiać dostęp osób niepełnosprawnych do nauczania i wspomagać nauczanie specjalne, kiedy jest to konieczne;

h) chronić i podnosić wartość portugalskiego języka migowego, jako przejawu kultury i środka zapewniającego dostęp do nauki oraz równość szans;

i) zapewnić dzieciom emigrantów nauczanie języka portugalskiego i dostęp do kultury portugalskiej;

j) zapewnić dzieciom imigrantów odpowiednią pomoc w celu urzeczywistnienia prawa do nauki.

Artykuł 75

(Nauczanie publiczne, prywatne i spółdzielcze)

1. Państwo tworzy sieć publicznych instytucji, która odpowiada potrzebom całej ludności.

2. Państwo uznaje i nadzoruje nauczanie prywatne i spółdzielcze, na zasadach określonych w ustawie.

Artykuł 76

(Uniwersytety i dostęp do szkolnictwa wyższego)

1. Zasady dostępu do uniwersytetów i innych instytucji szkolnictwa wyższego zapewniają równość szans i demokratyzację systemu nauczania, przy uwzględnieniu zapotrzebowania na wykształcone kadry oraz podnoszenia poziomu szkolnictwa, kultury i nauki kraju.

2. Uniwersytety korzystają, na zasadach określonych w ustawie, z autonomii statutowej, naukowej, pedagogicznej, administracyjnej i finansowej, przy czym autonomia ta nie narusza prawa do odpowiedniej oceny poziomu nauczania.

Artykuł 77

(Partycypacja demokratyczna w nauczaniu)

1. Nauczyciele i uczniowie mają prawo do uczestniczenia w demokratycznym zarządzaniu szkołą, na zasadach określonych w ustawie.

2. Ustawa reguluje formy udziału stowarzyszeń nauczycieli, uczniów, rodziców oraz społeczności i instytucji o charakterze naukowym w ustalaniu kierunków polityki edukacyjnej.

SŁOWENIA

Artykuł 57

(wychowanie i nauczanie)

Gwarantuje się wolność nauczania. Nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa i jest finansowana ze środków publicznych. Państwo stwarza wszystkim obywatelom możliwość zdobycia odpowiedniego wykształcenia.

Artykuł 58

(autonomia uniwersytetów i innych szkół wyższych)

Uniwersytety państwowe i inne szkoły wyższe posiadają autonomię. Sposób ich finansowania określa ustawa.

Artykuł 59

(wolność nauki i sztuki)

Zapewnia się wolność nauki i twórczości artystycznej.

SŁOWACJA

Artykuł 42

1. Każdy ma prawo do nauki. Uczęszczanie do szkoły jest obowiązkowe. Jego okres i granicę wieku określa ustawa.
2. Obywatele mają prawo do bezpłatnej nauki w szkołach podstawowych i średnich, a stosownie do zdolności obywatela i możliwości społeczeństwa także w szkołach wyższych.
3. Tworzenie szkół innych niż państwowe i kształcenie w nich dopuszczalne jest tylko na warunkach określonych w ustawie; w szkołach tych nauka może być odpłatna.
4. Ustawa określa warunki udzielania obywatelom pomocy państwa podczas studiów.

Artykuł 43

1. Gwarantuje się wolność badań naukowych i twórczości artystycznej. Prawa do rezultatów twórczości umysłowej chroni ustawa.
2. Gwarantuje się, na warunkach określonych w ustawie, prawo dostępu do dziedzictwa kulturowego.

SZWECJA

§ 18

Każde dziecko, które podlega powszechnemu obowiązkowi szkolnemu, ma prawo do bezpłatnego podstawowego kształcenia się w szkole powszechnej. Władze publiczne zapewniają też dostęp do nauki na wyższym poziomie. Swoboda prowadzenia badań naukowych objęta jest ustawową ochroną państwa.

TURCJA

Wykształcenie i badania naukowe

IX. Wolność nauki i sztuki

Artykuł 27

Każdy ma prawo do swobodnego uczenia się i nauczania, wyrażania i rozpowszechniania osiągnięć naukowych i twórczości artystycznej oraz prowadzenia badań w tych dziedzinach.

Prawo do rozpowszechniania nie może być wykorzystywane w celu dokonania zmiany w pierwszym, drugim i trzecim artykule Konstytucji.

Postanowienia niniejszego artykułu nie wykluczają ustawowego uregulowania wwozu i dystrybucji na terenie kraju zagranicznych publikacji.

II. Prawo i obowiązek kształcenia i edukacji

Artykuł 42

Nikt nie może zostać pozbawiony prawa do nauki i edukacji.

Zakres prawa do nauki określa i reguluje ustawa.

Kształcenie i nauczanie odbywa się zgodnie z założeniami i reformami Atatürka, osiągnięciami współczesnej nauki i nowoczesnymi metodami nauczania, pod nadzorem i kontrolą państwa. Nie dopuszcza się zakładania placówek oświatowych, których działalność jest sprzeczna z powyższymi postanowieniami.

Wolność kształcenia i nauczania nie zwalnia z obowiązku wierności wobec Konstytucji.

Nauczanie początkowe jest obowiązkowe dla wszystkich obywateli obu płci i w szkołach państwowych jest bezpłatne.

Zasady związane z działalnością niepublicznych szkół podstawowych i ponadpodstawowych określa ustawa, zapewniając by utrzymywały one standardy wyznaczone dla szkół państwowych.

WĘGRY

Artykuł X

1. Węgry zapewniają wolność badań naukowych i twórczości artystycznej, a także – w interesie zdobywania przez społeczeństwo wiedzy na możliwie najwyższym poziomie – wolność uczenia się oraz, w ramach określonych przez ustawę, wolność nauczania.
2. Państwo nie jest uprawnione do decydowania w kwestiach prawdy naukowej; do oceny badań naukowych uprawnieni są wyłącznie naukowcy.
3. Węgry chronią naukową i artystyczną wolność Węgierskiej Akademii Nauk i Węgierskiej Akademii Sztuk. Instytucje szkolnictwa wyższego są autonomiczne w zakresie treści i metod badań naukowych oraz kształcenia. Ich strukturę organizacyjną określa ustawa. Rząd, w zakresie przewidzianym ustawą, ustanawia reguły określające zarządzanie publicznymi instytucjami szkolnictwa wyższego oraz nadzoruje zarządzanie nimi.

Artykuł XI

1. Każdy obywatel węgierski ma prawo do zdobywania wykształcenia.
2. Węgry gwarantują to prawo poprzez upowszechnienie publicznej oświaty, poprzez bezpłatną i obowiązkową edukację stopnia podstawowego, bezpłatną i powszechnie dostępną edukację średniego stopnia oraz poprzez dostępną dla każdego, stosownie do zdolności indywidualnych, edukację na poziomie wyższym, a także poprzez określone prawem wsparcie materialne osób kształcących się.
3. Ustawa może przewidywać uzależnienie materialnego wsparcia edukacji na poziomie wyższym od czasowego podjęcia zatrudnienia lub czasowego prowadzenia działalności przedsiębiorczej, uregulowanych przez węgierskie prawo.

WŁOCHY

Artykuł 33

Sztuka i nauka są wolne oraz wolne jest ich nauczanie.

Republika określa zasady ogólne dotyczące kształcenia oraz tworzy szkoły państwowe wszystkich rodzajów i szczebli.

Instytucje i osoby prywatne mają prawo tworzenia szkół i instytutów edukacyjnych, bez obciążania państwa.

Ustawa, ustalając prawa i obowiązki szkół niepaństwowych, które mają być traktowane równo ze szkołami państwowymi, musi zapewnić im pełną swobodę, a ich uczniom wychowanie szkolne równorzędne do tego, jakie otrzymują uczniowie szkół państwowych.

Przewidziany jest egzamin państwowy dla dopuszczenia do szkół różnych rodzajów i szczebli albo dla ich ukończenia oraz dla uzyskania prawa do wykonywania zawodu.

Wyższe instytucje kulturalne, uniwersytety i akademie, mają prawo nadawania sobie statutów autonomicznych w granicach określonych przez ustawy państwa.

Artykuł 34

Szkoła jest dostępna dla wszystkich.

Kształcenie podstawowe udzielane jest przez co najmniej osiem lat, jest obowiązkowe i bezpłatne.

Zdolni i zasługujący na pomoc, nawet jeśli są pozbawieni środków, mają prawo zdobywania najwyższych szczebli wykształcenia.

Republika urzeczywistnia to prawo poprzez stypendia, zasiłki dla rodzin i inne środki zaradcze, które muszą być przyznawane w drodze konkursu.

Opracował: **Andrzej Skiba**

Instytut Politologii

Wydział Nauk Społecznych

Uniwersytetu Gdańskiego